

ANNE BABA STRES ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Suna KAYMAK ÖZMEN*

Ahmet ÖZMEN**

Özet

Bu çalışmada, anne babaların günlük yaşamda çocukları ile ilişkilerinde yaşadıkları stresi ölçmeye yönelik bir araç geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla öncelikle Anne Baba Stres Ölçeği (ABSÖ) madde havuzu oluşturulmuştur. Ölçek ilköğretim okulunda öğrenim gören çocuğu olan 438 anne babaya uygulanmıştır. Katılımcıların 294' ü anne (%67.1), 144'ü (%32.9) babadır. ABSÖ'nün geçerlik çalışmaları kapsamında yapı geçerliği incelenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda varyansın %32.20'sini açıklayan, 16 maddeden oluşan tek boyutlu bir ölçek elde edilmiştir. Ortaya çıkan tek boyutlu yapının doğrulayıcı faktör analizi ile yeniden değerlendirilmesi sonucunda model veri uyumunun iyi olduğunu gösteren kriter değerleri ($X^2=252.98$ (N=438, sd=104, p=.000), $X^2/sd=252.98/104=2.43$, RMSEA=0.05, RMR= 0.03, RMS= 0.04, GFI= 0.93, AGFI=0.91 ve CFI= 0.91) biçimindedir. ABSÖ'nün iç tutarlılık güvenilirliği için hesaplanan Cronbach Alfa değeri .85 ve Spearman Brown İki yarı test güvenilirliği .82 olarak hesaplanmıştır. Ölçekte yer alan tüm maddeler için madde toplam korelasyonları ise .34 ile .58 arasında değişmektedir. Madde analizi kapsamında elde edilen t değerlerinin anlamlı olduğu (p<.001) görülmüştür. Sonuç olarak, ABSÖ'nün araştırmalarda kullanabilmek için gerekli psikometrik özellikleri taşıdığı söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Anne baba (Ebeveyn), stres, ilköğretim, çocuklar

Giriş

Anne baba olmak karmaşık bir görevdir ve bu görev toplumumuzdaki hızlı sosyal değişim ile birlikte yirmi birinci yüzyılda daha da zorlaşmıştır (Arkan vd., 2010, 102). Ailenin çocuğu olumsuz yaşam olaylarından koruyan destekleyici bir işlevinin olduğu, ilgili, duyarlı ve güvenli bir ev ortamının çocukların uyumunu artırdığı (Demirkaya vd., 2012, 68) ve sağlıklı bir aile ortamında büyüyen çocukların sağlıklı ilişkiler kurabilen bireyler oldukları (Saltalı vd., 2012, 730) bilinmektedir. Öte yandan olumsuz anne baba tutumları ile anne babanın olumsuz çocuk yetiştirme uygulamalarının yanı sıra ailenin işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirememesinin psikolojik belirtilerle ilişkili olduğu kabul edilmektedir (Kapçı vd., 2010,129).

Bir sistem olarak değerlendirilen aile, alt sistemlerinden oluşmaktadır. Bu alt sistemlerden birisi olan anne baba çocuk ilişkileri (Nazlı, 2003,18) 1940'lı yıllardan beri araştırılmaktadır. İlk dönemlerde anne babaların, çocukları tek yönlü etkiledikleri hatta "şekillendirdikleri" varsayımından hareket edilerek, anne baba

* Yrd. Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, KARS

** Yrd. Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, KARS

davranışlarının çocuklar üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Sonraki yıllarda çocuğun zaman içinde gelişen bilişsel yeti, beceri ve özelliklerinin anne baba çocuk ilişkisini etkilediği görüşü önem kazanmış, daha sonra ise çocukların da anne babalarını etkiledikleri düşünüülerek anne baba çocuk ilişkileri çift yönlü olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Hortaçsu, 2003,11). Bu çift yönlü iletişimde anne babanın davranışları çocuğun benlik kavramını oluştururken, çocuğun tepkilerinin de anne babaların nasıl anne baba olduklarına, kendi çocuklarının ve genelde çocukların nasıl varlıklar olduklarına ilişkin görüşlerini oluşturduğu ifade edilmektedir (Hortaçsu, 2003,30).

Anne baba çocuk ilişkileri çerçevesinde son yıllarda sıklıkla araştırılan konulardan birisi anne baba olmaya ilişkin stres yani ebeveyn stresi kavramıdır (Gabriel vd., 2006b, 59). Stres, bireyin dengesini bozan ve uyum sürecini olumsuz yönde etkileyen iç ve dış uyaranlara karşı, bedenin verdiği fiziksel ve psikolojik tepkiler olarak tanımlanabilir (Franke vd., 2007,41). Aile sistemi açısından değerlendirildiğinde, anne baba çocuk etkileşiminde, anne babanın, çocuk sahibi olmanın gerektirdiği görevlere uyum sağlamaya karşı verdikleri fizyolojik ve psikolojik tepkilerden oluşan süreçler bütünü, ebeveyn stresi olarak tanımlanabilir. Aile içinde ebeveynin stresi ve bu stresin çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin çeşitli modeller geliştirilmiştir. Bu modeller, anne ve babanın kişilik özelliklerinin ve psikolojik durumunun, çocuğun özelliklerinin ve anne babanın destek kaynaklarının anne baba davranışları üzerindeki etkilerini vurgulamışlardır (Abidin, 1992, 407; Belsky, 1984,83). Cina vd. (2009,41) ortaya koydukları modelde ebeveynin stresinin anne baba arasında iletişim çatışmalarını, ebeveynin ruh sağlığını ve eğitim yöntemlerini etkilediğini ortaya koymuşlardır. Rodgers (1998, 525), ebeveynin stresini, yaşam içerisinde üstlendikleri çoklu rollerle bağlamış, Deater-Deckard (1998,314) ise ebeveyn stresini etkileyen durumu yine ebeveyn davranışları olduğunu ifade etmiştir.

Anne babaların ebeveynliğe yüklediği anlamlar, ebeveynlik görev ve sorumluluklarının anne baba üzerinde yarattığı etki ebeveyn stresinin yaşanmasına neden olan etkenler arasında değerlendirilebilir (Gülaldı, 2010,9). Bununla birlikte anne babanın çocuğun kişiliğine ilişkin inançları çocuk ile ilgili beklentileri de ona karşı davranışlarını etkilemektedir (Hortaçsu, 1997, 71). Çocuklarının davranışlarını sürekli olumsuz olarak algılayan ve değerlendiren anne babaların stres düzeyinin yüksek olması beklenen bir sonuçtur. Nitekim çocuklar büyüdükçe anne babalar onların daha bilinçli ve kasıtlı davrandığına ve davranışlarını daha çok kontrol edebileceğine inanmaya başlamaktadırlar. Diğer bir ifadeyle, çocuklar büyüdükçe anne babalar, çocuklarını davranışlarının sonuçlarından daha çok sorumlu tutma eğiliminde olmaktadır. Bu sorumlu tutma davranışı, özellikle çocuğun olumsuz davranışlarına karşı olan anne baba tepkisini etkilemektedir (Hortaçsu, 1997, 70). Özellikle de çocukların uyum yeteneği sınırlıysa, problem davranışlara eğilim gösteriyorlarsa ve anne babalar bu noktada çocukları ile nasıl etkileşime geçecekleri konusunda sınırlı düzeyde bilgiye sahiplerse, bu durum anne baba çocuk ilişkisinin kalitesini düşürmektedir. Böylece çocuğun davranış problemleri ve anne babanın yaşadığı stres, karşılıklı olarak birbirini pekiştirmektedir (Lauth vd., 2006,25).

Otuz yılı aşkındır süren stres araştırmaları stresin olumsuz etkilerinin hem bireysel hem de sosyal çevreye verdiği zararları ortaya koymuştur (Cina vd., 2009, 40). Anne baba çocuk ilişkileri açısından değerlendirildiğinde, stres düzeyi yüksek olan anne babaların çocuklarıyla olan iletişimlerinde sorun yaşamaları, onları uygun

olmayan eğitim yöntemlerini uygulamaya bu durum ise aile içi iletişimin bozulmasına yol açmaktadır (Gabriel vd., 2006a, 10; Webster-Stratton, 1990,302). Pek çok araştırma stres ile olumsuz eş ilişkileri, bozulmuş ruh sağlığı ve olumsuz ebeveyn tutumları arasındaki anlamlı ilişkiyi vurgulamaktadır. Stres, aile yaşamına olan olumsuz etkilerinin yanı sıra özellikle çocuklar açısından psikolojik bozukluklar karşısında bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir (Cina vd., 2009, 40). Bununla birlikte ebeveyn stres düzeyinin yüksek olması, ebeveynin öz yeterliliğini de olumsuz yönde etkilemektedir (Petermann vd., 2006, 5). Gabriel vd. (2006a,10) ebeveynin stresle baş edebilmesini ebeveyn yeterliliklerinin önemli bir parçası olarak görmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, anne baba çocuk ilişkisinde yaşanan stres düzeyinin belirlenmesinin önemli olduğu söylenebilir.

Yurt dışı ve yurt içi alan yazında anne baba stresini ölçmeye yönelik çalışmalar incelendiğinde Abidin (1983, 1995'ten aktaran Mert vd. 2008, 291) tarafından geliştirilen Ebeveyn Stres İndeksi (Parenting Stress Index) ve Berry vd. (1995,463) tarafından geliştirilen Ebeveyn Stres Ölçeği (Parental Stress Scale-PSI) çalışmaları göze çarpmaktadır. PSI anne baba çocuk sisteminde özellikle problemlili çocukları olan anne babaların stresini ölçmeye yönelik bir ölçme aracıdır. Ölçeğin kısa formunun (PSI/SF) kalp hastalıklı çocuğu olan 90 anneye uygulanarak Türkçeye uyarlama çalışması (Mert vd., 2008, 294) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin kalp hastalığı olan çocuğa sahip Türk annelerin ebeveyn stresini ölçmek için kullanılabilir bir ölçek olduğunu belirtilmiştir. Berry vd. (1995,463) tarafından geliştirilen Ebeveyn Stres Ölçeği, ebeveynliğin olumlu (duygusal avantajları, bireysel gelişime katkıları gibi) ve olumsuz bileşenlerini (ebeveynlerin getirdiği kısıtlamalar, talep edilen kaynaklar gibi) içeren 18 maddeden oluşan tek boyutlu bir ölçektir. Klinik problemi olan ve olmayan çocukların anne babalarının stresini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Yurt içi çalışmalar incelendiğinde ise anne baba stresi ile ilgili olarak engelli çocukların anne babalarının stres düzeylerini ölçmeyi amaçlayan Kaner (2001,1) tarafından Türkçeye uyarlama çalışması yapılmış olan "Aile Stresini Değerlendirme Ölçeği" olduğu görülmektedir. Ölçek özgün ölçekten farklı olarak üç alt faktörden oluşmaktadır.

Ülkemizde anne baba çocuk sistemindeki stresi ölçmeye yönelik araçların sınırlı olduğu söylenebilir. Kuşkusuz anne baba stresinin belirlenmesi, beraberinde anne babanın bu stresle başa çıkmada geliştirebileceği stratejilerin oluşturulmasında ilk adım olarak değerlendirilebilir. Zira anne babanın stresli olmasının sonucunda ortaya çıkabilecek olumsuz anne baba tutumlarının önlenmesi, sağlıklı bireylerin yetişmesinde büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde anne babaların stresini ölçmeye yönelik bir araç geliştirmenin faydalı olabileceği söylenebilir. Özellikle çocukların okula başlaması ile birlikte anne baba çocuk ilişkilerinin yeni bir boyut kazandığı, anne baba görev ve sorumluluklarının yeniden gözden geçirildiği ve yeni sorumlulukların gündeme geldiği ilköğretim dönemine ilişkin, anne baba stresini ölçmeye yönelik bu aracın geliştirilmesinin önemli olabileceği düşünülmüştür.

Yöntem

Bu çalışmanın temel amacı, anne babaların günlük yaşamda çocukları ile ilişkilerinde yaşadıkları stresi ölçmeye yönelik bir ölçme aracı geliştirmektir. Bu temel amaç doğrultusunda yapılan çalışmalar aşağıda sunulmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcıları, Kars il merkezinde bulunan 8 (sekiz) ilköğretim okulunda öğrenim gören öğrencilerin anne babalarından oluşmaktadır. Uygulama öncesinde maddelerin anlaşılabilirliği ve uygulama süresi hakkında geribildirim almak amacıyla ölçeğin taslak formu 35 anne babaya doldurturmuş ve geri iletiler alınmıştır. Gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra ölçek 531 anne babaya uygulanmıştır. Uygulama sonrasında eksik ve yanlış işaretlenmiş 93 adet geçersiz cevaplayıcı kağıdı elenmiş, analizler 438 katılımcı üzerinden yürütülmüştür. Ölçek uygulanmadan önce anne babalardan formu kimin doldurduğu (Anne-Baba), yaşı ve çocuğunun kaçınıcı sınıfta okuduğuna ilişkin kısa bir kişisel bilgi formunu doldurmaları istenmiştir. Kişisel bilgiler incelendiğinde, katılımcıların 294' ünün anne (%67.1), 144'ünün (%32.9) baba olduğu ve yaş ortalamalarının 36.69 olduğu görülmüştür. Çocukların öğrenim gördükleri sınıf düzeyi incelendiğinde, 49'unun birinci sınıfta (%11.2), 44'ünün ikinci sınıfta (%10), 45' inin üçüncü sınıfta (%10.3), 57'sinin dördüncü sınıfta (%13), 46'sının beşinci sınıfta (%10.5), 62'sinin altıncı sınıfta (%14.2), 61'inin yedinci sınıfta (%13.9) ve 74'ünün (%16.9) sekizinci sınıfta öğrenim gördüğü görülmüştür. Aynı okulda okuyan iki çocuğu olan anne babalardan çocuklarından sadece birisi için ölçeği doldurmaları istenmiştir.

Anne Baba Stres Ölçeği (ABSÖ) Geliştirilme Çalışmaları

Ölçeğin geliştirilmesinde Büyüköztürk vd. (2009,106) ve Altun vd. (2011,78) önerileriyle tutarlı olarak aşağıdaki aşamalar izlenmiştir:

Test ile ölçülecek özelliğin belirlenmesi ve madde havuzunun oluşturulması:

Bu ölçeğin geliştirilmesinin amacı, ilköğretim çağında çocuğu olan anne babaların günlük yaşamda çocukları ile ilişkilerinde yaşadıkları stresi ölçmeye yönelik bir araç geliştirmektir. Bu amaçla ölçeğin geliştirilme sürecinde öncelikle anne baba çocuk ilişkisinde stres yaratabilecek durumlara ilişkin yapılan çalışmalar ve konu ile ilgili var olan ölçek çalışmaları (Abidin, 1983'ten aktaran Lauth vd., 2010, 51; Berry vd., 1995, 463) incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda, anne babaların çocuklarının eğitimi ve anne babalığa ilişkin görev ve sorumlulukları konusunda aşırı yüklandıkları, anne babalık yeterliliklerini sorguladıkları, sosyal desteğe gereksinim duydukları görülmüş ve bu özellikleri ölçebileceği düşünülen 68 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Katılımcıların ifadelerine katılma düzeyleri için "Her zaman", "Sık sık", "Bazen" ve "Hiçbir zaman" seçeneklerinden oluşan dörtlü Likert tipi derecelendirme kullanılmıştır.

Uzman görüşünün alınması ve ölçeğin yeniden gözden geçirilmesi:

Oluşturulan 68 madde için Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanından 3, Eğitim Psikolojisi alanından 2 uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Uzmanlardan her bir maddeyi tanımlanan özelliği ölçmedeki yeterliğini, hem nitelik hem de nicelik olarak değerlendirmeleri, düzeltme önerilerini maddeler üzerinde belirmeleri istenmiştir. Böylece uzmanlar maddelerin her biri için "Uygun/ Uygun değil" olmak üzere görüşlerini ve yapılması gereken düzeltmeleri belirtmişlerdir. Uzman görüşleri doğrultusunda aynı içerikte olan başka maddelerin olması ya da maddelerin belirtillerin özelliği ölçmedeki sınırlılığı nedeniyle 16 madde ölçekten çıkarılmıştır. Böylece ölçeğin 52 maddelik ön deneme formu oluşturulmuştur.

Uygulama öncesi küçük grup üzerinde uygulama yapılması:

ABSÖ deneme formu maddelerin anlaşılabilirliği ve uygulama süresi hakkında geribildirim almak amacıyla 35 anne babaya uygulanmıştır. Ölçeği dolduran anne babalarla uygulamanın bitiminde görüşme yapılmış ve maddelerin anlaşılabilirliği hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Annelerden biri ölçekteki iki maddenin tam olarak anlaşamadığını belirtmiş, bu noktada iki maddeye ilişkin cümle yapısında düzeltmeler yapılmıştır. Böylece ölçek geniş gruplarda uygulanmaya hazır hale gelmiştir.

Uygulama ve psikometrik analizlerin yapılması:

Ölçek ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin anne babalarına uygulanmış; son aşamada ise veriler bilgisayar ortamına aktarılmış, eksik ve hatalı veriler elenmiş ve toplam 438 anne babadan elde edilen veriler ile geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yürütülmüştür.

Veri Analizi

ABSÖ' nün geçerlik çalışmaları yapı geçerliği ile incelenmiştir. Bu amaçla elde edilen verilere önce Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmış, daha sonra ortaya çıkan yapı Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) ile yeniden değerlendirilmiştir. ABSÖ' nün iç tutarlılık güvenirliği için Cronbach Alpha ve Spearman Brown iki yarı güvenirlik katsayıları, madde toplam korelasyonları ve madde analizi hesaplanmıştır. Analizler SPSS 16. 0 ve LISREL 8.30 paket programları ile yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizleri sonucunda elde edilen bulgular sunulmuştur.

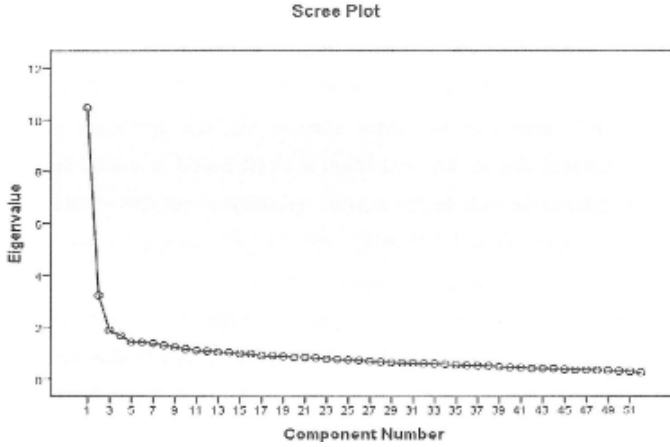
ABSÖ' nün Geçerlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

ABSÖ' nün yapı geçerliği açıklayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulamalı faktör analizi (DFA) kullanılarak incelenmiştir. AFA değişkenler arasındaki ilişkilerden hareketle faktör bulmaya yönelik bir işlem; DFA ise, değişkenler arasındaki ilişkiye dair daha önce saptanan hipotezin ya da kuramın test edilmesi işlemidir (Büyüköztürk, 2002, 472; Büyüköztürk, 2010, 123).

ABSÖ' nün Faktör Yapısının Açıklayıcı Faktör Analizi Yoluyla İncelenmesi

Açıklayıcı faktör analizi uygulanmadan önce verilerin bu analize uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett küresellik testi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen KMO değerinin .89, Barlett testi sonuçlarının $[X^2(1326)=6.52, p=.000]$ ise anlamlı olduğu görülmüştür. Faktörleştirilebilirlik için KMO'nun .60'dan yüksek olması, hesaplanan ki-kare istatistiğinin ise anlamlı çıkması beklenir (Büyüköztürk, 2010,126). Kalaycı (2008, 322) ise, .80 ile .90 arasındaki KMO değeri "Çok iyi" olarak değerlendirmektedir. Bu kuramsal bilgilere dayanarak verilerin faktör analizine uygun olduğu belirlendikten sonra, 12'si ters puanlanan toplam 52 madde ile boyut belirlemeden faktör analizi yapılmış, döndürülmemiş faktör çözümlenmesi incelenmiştir. Özdeğeri 1'in üzerinde 14 boyut olduğu gözlenmiştir.

Faktör sayısına karar verirken değerlendirilmesi gereken önemli bir husus, her bir faktörün toplam varyansa yaptığı katkının önemidir (Çokluk vd., 2010,221). Analiz sonuçları incelendiğinde birinci faktörün toplam varyansa %20.12 (özdeğer=10.46), ikinci faktörün % 6.19 (özdeğer=3.22) oranında bir katkı sağladığı görülmüştür. Üçüncü faktörün ise, varyansa katkısının %3.59 (özdeğer=1.87) olduğu görülmüştür. Birinci faktörün değerinden ikinci faktörün değerine büyük bir düşme gözlenirken, aradaki farkın 3.2 kat olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ölçekte yer alan maddelerin döndürme öncesindeki birinci faktör yük değerlerinin yüksek olduğu (.65 ile .45) gözlenmiş, buna karşın ikinci faktördeki yük değerlerinin daha düşük olduğu (.35 ile .55) görülmüştür. Yamaç birikinti grafiği incelendiğinde, birinci faktörden sonra yüksek ivmeli bir düşüş olduğu gözlenmiş, öte yandan grafikte ikinci faktörden sonra da daha az olmakla birlikte ivmeli bir düşüşün olduğu görülmüştür. Üçüncü ve sonraki faktörlerde grafiğin genel gidişinin yatay olduğu ve önemli bir düşüş olmadığı görülmektedir. Bu noktadan sonraki faktörlerin varyansa yaptıkları katkının hem küçük hem de yaklaşık olarak aynı değerde olduğu söylenebilir (Bkz. Şekil 1).

Şekil 1. Anne Baba Stres Ölçeği'nin Yamaç Birikinti Grafiği

Elde edilen bulgular ve yamaç birikinti grafiğinin incelenmesinden sonra, ölçeğin tek boyutlu olabileceği düşünülmüş ancak iki boyutlu yapının da incelenmesi istenmiştir. Bu aşamadan sonra açımlayıcı faktör analizi iki faktör üzerinden yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre faktör yük değeri en az .45 ve iki faktör yük değeri arasındaki farkın en az .10 olması dikkate alınarak (Büyüköztürk, 2010,125) maddeler tek tek çıkarılmış ve yapılan analizler sonucunda birinci faktörün toplam varyansa yaptığı katkı %26.46 (özdeğer=9.26), ikinci faktörün ise %7.09 (özdeğer=2.48) olduğu görülmüştür. İki faktörlü yapıda maddelerin faktörlere dağılımı incelendiğinde birinci faktörde 28 maddenin (faktör yük değerleri .46 ile .65 arasında) ikinci faktörde ise 7 maddenin yer aldığı (.51-.68 arasında), iki faktörün birlikte varyansın %33.55'ini açıkladığı görülmüştür. Oysa sosyal bilimlerde çok faktörlü ölçeklerin açıkladıkları varyansın %40 ile %60 arasında olması beklenmektedir (Çokluk vd., 2010, 239). Bu noktada ölçeğin açıkladığı toplam varyansı %40'a yükseltmek için en

düşük faktör yük değerinden başlayarak maddeler tek tek çıkarılmış (Büyüköztürk, 2002,479; Çokluk vd., 2010, 223) böylece birinci faktörde varyansın %32.45'ini (özdeğer=6.81), ikinci faktörde ise %8.53'ünü (özdeğer=1.79) açıklayan iki faktörlü yapının toplamda varyansın %40.99'unu açıkladığı görülmüştür. Maddelerin faktörlere dağılımı incelendiğinde birinci faktörde 18 maddenin (.55-.67), ikinci faktörde ise sadece 3 maddenin (.63-.80) yer aldığı görülmüştür. Bu sonuçlardan hareketle açımlayıcı faktör analizinin de ilk verdiği sonuçlara dayanarak ölçeğin tek faktörlü olabileceği düşünülmüştür. Çokluk vd. (2010,227), bir ölçeği tek boyutlu olarak değerlendirmek için ilgili kanıtların açık bir biçimde sunulması gerektiğini belirtmektedirler. Bu kanıtlardan bir tanesi, birinci faktörde maddelerin yüksek yük değerlerine sahip olması, birinci faktörün özdeğer ve açıkladığı varyans yüksek iken ikinci faktörde bu değerlerin oldukça düşük çıkmasıdır. Büyüköztürk (2010, 137) birinci faktöre ait özdeğerin ikinci faktörün özdeğerinin üç katından fazla olmasının ölçeğin tek boyutlu olduğunun kanıtı olarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Elde edilen sonuçlar bu kuramsal bilgiyi desteklemektedir. Her ne kadar her iki faktörde yer alan maddelerin faktör yük değerleri yüksek olsa da açıklanan toplam varyans arasındaki fark oldukça yüksektir (3.2 kat). Bununla birlikte maddelerin alt faktörlerdeki dağılımının dengesiz olduğu (1.faktörde 18 madde, 2.faktörde 3 madde) ve her iki faktör için hesaplanan Cronbach Alpha değerlerinin birinci faktör için yüksek iken (.90), ikinci faktör için bu değer (.62) olduğu görülmüştür. Belirtilen tüm kanıtlar ölçeğin tek boyutlu olabileceğini düşündürmüştü ve bu aşamadan sonra açımlayıcı faktör analizi tek faktör üzerinden yapılmıştır. Tek faktörlü analiz yapıldıktan sonra faktör yük değerinin en az .40 olması ölçütüne göre, en düşük değere sahip olan maddeden başlanarak maddeler tek tek çıkarılmıştır. Böylece analizler sonucunda 16 maddeden oluşan tek boyutlu bir ölçek elde edilmiştir. Tablo 1' de açımlayıcı faktör analizine ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

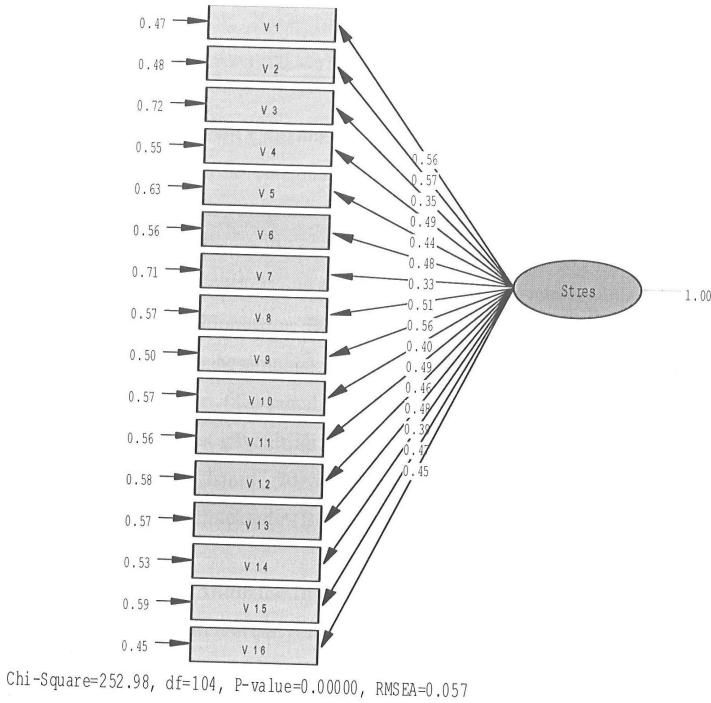
Tablo 1. ABSÖ Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Madde no	Ortak Varyans	Faktör Yük Değerleri
2	.43	.66
9	.41	.64
1	.40	.64
4	.37	.61
6	.37	.61
13	.33	.58
8	.33	.58
15	.33	.58
16	.32	.57
11	.32	.56
5	.31	.56
12	.30	.55
14	.26	.51
10	.25	.50
7	.19	.44
3	.17	.41
Özdeğer	5.15	
Açıklanan Varyans %	32.20	

Tablo 1 incelendiğinde, ABSÖ' nün 16 maddeden oluşan tek boyutlu yapısında maddelerin faktör yük değerlerinin .41 ile .66 arasında değiştiği görülmektedir. Ölçek bu biçimiyle varyansın %32.20'sini (özdeğer=5.15) açıklamaktadır. Büyüköztürk'ün (2010,125) belirttiği gibi, tek faktörlü ölçeklerde varyansın %30 olması yeterli görülmektedir. Maddelerin ortak varyans değerlerinin ise .17 ile .43 arasında değiştiği görülmektedir.

ABSÖ' nün Faktör Yapısının Doğrulayıcı Faktör Analizi Yoluyla İncelenmesi

ABSÖ' nün açımlayıcı faktör analizi ile belirlenen tek boyutlu yapısı aynı veri üzerinden doğrulayıcı faktör analizi ile sınanmıştır. Bu analiz sonucunda elde edilen diyagram Şekil 2' de verilmiştir.

Şekil 2. Anne Baba Stres Ölçeği'nin Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı

Şekil 2 incelendiğinde doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen p değerinin .001 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Analiz sonucunda elde edilen t değerleri incelendiğinde her bir değer 2.56'yı aştığı, .01 düzeyinde manidar olduğu (Şimşek, 2007, 86), standart hata değerlerinin incelenmesi sonucunda bu değerlerin kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu görülmüştür. DFA sonuçları ile elde edilen model veri uyumunun iyi olduğunu gösteren kriter değerlerinin ($X^2=252.98$ (N=438, sd=104, p=.000), $X^2/sd=252.98/104=2.43$, RMSEA=0.05, RMR=0.03, RMS= 0.04, GFI= 0.93, AGFI=0.91 ve CFI= 0.91) olduğu görülmektedir.

Literatürde DFA ile hesaplanan (X^2 /sd) oranının 3'ten küçük; GFI, AGFI ve CFI değerlerinin .90'dan büyük, RMS ve RMSEA değerlerinin ise .05'e eşit ve küçük çıkması modelin verilerle uyumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir (Altun vd., 2011,80; Şimşek, 2007, 14). Bu uyum indeksi değerlerine göre önerilen modelin iyi düzeyde uyum gösterdiği söylenebilir.

ABSÖ' nün Güvenirlik Çalışmasına İlişkin Bulgular

ABSÖ' nün güvenilirlik çalışmaları kapsamında, güvenilirlik belirleme yöntemi olarak tek uygulamaya dayalı yöntemler kullanılmıştır. İç tutarlılığını belirlemek amacıyla Cronbach Alfa ve Spearman-Brown iki yarım güvenilirlik analizleri yapılmıştır.

Analizler sonucunda ABSÖ' nün iç tutarlılık güvenilirliği için hesaplanan Cronbach- Alpha değeri .85 olarak bulunmuştur. Bir ölçeğin iki yarıya bölünmesi yöntemi ile elde edilen güvenilirlik katsayısını hesaplamak için Spearman-Brown tarafından geliştirilen bir eşitlikten yararlanılmaktadır (Tavşancıl, 2002,27). Analizler sonucunda ABSÖ' nün Spearman Brown İki yarı test güvenilirliği .82 olarak hesaplanmıştır. Psikolojik bir test için hesaplanan güvenilirlik katsayısının .70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenilirliği için genel olarak yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2010,171).

ABSÖ' nün Madde Analizine İlişkin Bulgular

ABSÖ madde toplam korelasyonları ile alt%27 ve üst%27'lik grupların madde toplam puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin t-testi sonuçları Tablo 2' de yer almaktadır. Tabloda ayrıca ölçek maddelerinin ortalama ve standart sapma değerlerine de yer verilmiştir.

Tablo 2. ABSÖ Faktör Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler ve Madde Analizi Sonuçları

Madde no	\bar{X} (S)	Madde-Toplam Korelasyonu ¹	t (Alt%27-Üst%27) ²
1	3.24 (0.91)	.56	13.90***
2	3.14 (0.95)	.58	14.28***
3	2.45 (1.12)	.34	9.91***
4	3.26 (0.81)	.53	11.88***
5	2.83 (0.89)	.48	11.63***
6	3.13 (0.99)	.53	13.11***
7	2.84 (0.89)	.36	9.38***
8	3.00 (0.97)	.49	12.52***
9	3.16 (0.88)	.56	13.67***
10	3.32(0.95)	.43	10.41***
11	3.15 (0.94)	.48	12.18***
12	3.22 (0.85)	.46	10.67***
13	3.11 (0.96)	.49	11.77***
14	3.30 (1.08)	.44	11.54***
15	3.06 (0.91)	.49	10.95***
16	3.56 (0.75)	.48	10.87***

¹ n=438

² n1=n2=118

***p<.001

Tablo 2 incelendiğinde, maddelerin aritmetik ortalama değerlerinin 2.45 ile 3.56, standart sapma değerlerinin ise 0.75 ile 1.12 arasında değiştiği görülmektedir. Ölçekte yer alan tüm maddeler için madde toplam korelasyonları ise .34 ile .58 arasında değişmektedir. Madde toplam korelasyonunun pozitif ve yüksek olması, maddelerin benzer davranışları örneklediğini gösterir ve testin iç tutarlılığının yüksek olduğunun bir göstergesidir. Genel olarak madde toplam korelasyonu .30 daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği söylenebilir (Büyüköztürk, 2010,171).

Madde analizi kapsamında, testin toplam puanlarına göre oluşturulan alt%27 ve üst%27'lik grupların madde ortalama puanları arasındaki farklar ilişkisiz t testi ile sınanmıştır. Analiz sonuçlarına göre t değerlerinin anlamlı olduğu ($p<.001$) görülmektedir. Bu sonuç yine testin iç tutarlılığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak ölçekteki maddelerin geçerliklerinin yüksek olduğu, anne baba stresini ölçmeye yönelik maddeler olduğu söylenebilir.

Anne Baba Stres Ölçeği' nin (ABSÖ) Puanlanması

Anne Baba Stres Ölçeği (ABSÖ), 16 maddeden oluşan tek boyutlu bir ölçektir (Bkz. Ek 1). Ölçeğin yönergesinde, ölçeğin amacı ve ölçek doldururken dikkat edilmesi gereken noktalar kısaca belirtilmiştir. Katılımcılardan ölçekteki maddeleri, anne babalarına ilişkin duygu ve düşüncelerini gözden geçirerek değerlendirmeleri istenmiştir. Ölçekte dörtlü Likert tipi bir derecelendirme (Her zaman=4, Sık sık=3, Bazen=2, Hiçbir zaman=1) kullanılmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 16, en yüksek puan 64'tür. Ölçekten alınan yüksek puan, anne baba stresinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, anne babaların günlük yaşamda çocukları ile ilişkilerinde yaşadıkları stresi ölçmeye yönelik bir araç geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla öncelikle Anne Baba Stres Ölçeği (ABSÖ) madde havuzu oluşturulmuştur. Bu aşamadan sonra uzman görüşlerine dayalı olarak maddelerde gerekli düzeltmeler yapılmış, ölçek ön uygulamaya hazır hale gelmiştir. Ölçeğin faktör yapısının belirlenmesi (açımlayıcı faktör analizi), bu yapının test edilmesi (doğrulamalı faktör analizi) ve güvenilirlik çalışmalarının yapılması işlemleri gerçekleştirilmiştir.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktörde 16 maddeden oluştuğu görülmüştür. Tek faktörlü bu yapıda maddelerin faktör yük değerleri .41 ile .66 arasında değişmektedir. Büyüköztürk'e (2010,124) göre, faktör yük değerlerinin .45 ya da daha yüksek olması iyi bir ölçüdür. Bununla birlikte uygulamada az sayıda madde için bu sınırın .30 düzeyine kadar indirilebileceği belirtilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, ölçekte yer alan maddelerin faktör yük değerlerinin belirtilen sınırlar içerisinde olduğu söylenebilir.

Faktör analizi sonucunda elde edilen değerlerden bir diğeri, ortak varyans (Communalities) değeri Çokluk vd.'nin (2010,220) belirttiği gibi, her bir maddenin ortak bir faktördeki varyansı birlikte açıklama oranı olarak ifade edilebilir ve bu değerler .10'un altında olması bu maddelerle ilgili problem olma olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Maddelerin ortak varyans değerleri incelendiğinde ise, .17

ile .43 arasında değiştiği görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre 3. ve 7.maddelerin ortak varyans değerlerinin (.17 ve .19) görece düşük olmakla birlikte kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu söylenebilir. İlgili alan yazında ortak varyans tablosuna bakılarak maddeler hakkında kesin karar verilemeyeceği belirtilmektedir (Çokluk vd., 2010, 229). Bu maddelerin faktör yük değerlerine bakıldığında (.41 ve .44) bu değerlerin kabul edilebilir düzeylerde olduğu, madde toplam korelasyonlarının .30'un üzerinde ve madde analizi değerlerinin .001 düzeyinde anlamlı olduğu düşünüldüğünde, ölçekte kalmaları uygun bulunmuştur.

Tek faktörden oluşan ölçeğin açıkladığı toplam varyansın %32.20 olduğu görülmüştür. Ölçek maddelerinin toplandığı tek faktörün açıkladığı bu varyans oranı kabul edilebilir düzeydedir. Büyüköztürk (2010,125) ve Çokluk vd.'nin (2010,227) belirttiği gibi sosyal bilimlerde tek faktörlü desenlerde açıklanan varyansın %30 ve daha fazla olması yeterli görülebilir. Ölçekte 16 maddenin yer almasının ölçeğin kullanılabilirliğini artırdığı düşünülmektedir. Nitekim alan yazında anne baba stresini ölçmeye yönelik 18 maddeden oluşan tek boyutlu ölçeklerin olduğu görülmektedir (Berry vd., 1995,463). Ölçeğin tek boyutlu olması, Büyüköztürk'ün de (2010,123) belirttiği gibi, faktör analizinin birbiriyle ilişkili çok sayıda değişkeni az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan bir teknik olduğu bilgisiyile de örtüşmektedir.

Çalışmada ABSÖ' nün açılımlı faktör analizi (AFA) ile belirlenen tek faktörlü yapısının geçerliğine ilişkin kanıt elde etmek amacıyla aynı veri yapısı üzerinde Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda incelenmesi gereken ilk değer olan p değerinin manidar olması beklenir ki bu analiz sonucunda bu değer .001 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Ancak doğrulayıcı faktör analizinde örneklemin büyük olması nedeniyle p değerinin manidar olması normal kabul edilmektedir ve bu nedenle alternatif uyum indekslerinin değerlendirilmesi önerilmektedir. Bu çalışmada alan yazında sık kullanıldığı görülen Ki-Kare Uyum indeksi (X^2), İyilik Uyum İndeksi (GFI), Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (AGFI), Ortalama Hataların Karekökü (RMR/RMS), Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) kullanılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen uyum indeksleri incelendiğinde $X^2=252.98$ ($N=438$, $sd=104$, $p=.000$), X^2/sd oranının $252.98/104=2.43$ olduğu görülmüştür. Büyük örneklemelerde X^2/sd oranının 3'ün altında olması mükemmel uyuma karşılık gelmektedir (Sümer, 2000,59). Diğer bir uyum indeksi olan RMSEA değerinin .05 olduğu görülmektedir. Yine Sümer'in (2000,61) belirttiği gibi bu değer .05'e eşit ve küçük olması mükemmel uyuma işaret etmektedir. Diğer uyum indeksleri incelendiğinde GFI'nın .93 ve AGFI'nın .91 olduğu görülmüştür. GFI ve AGFI indekslerinin .90'ın üzerinde olması iyi uyuma karşılık gelmektedir. RMR .03 ve Standardize edilmiş RMR'ın .04 olduğu görülmektedir. RMR ve standardize edilmiş RMR değerlerinin .05'in altında olması mükemmel uyuma karşılık gelmektedir. Son olarak CFI uyum indeksinin .91 olduğu görülmektedir. CFI indeksinin .90'ın üzerinde olması iyi uyuma karşılık gelmektedir (Çokluk vd., 2010,271; Sümer, 2000,60). DFA sonucunda elde edilen uyum indekslerine göre, ABSÖ' nün tek faktörlü yapısının kullanılabilir, geçerli bir model olduğu söylenebilir.

Bireylerin test maddelerine verdikleri cevaplar arasındaki tutarlılık güvenilirlik olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda elde edilen test puanları arasındaki iç tutarlılığı

incelemek amacıyla kullanılan Cronbach alfa katsayısının yüksek olması ölçek içinde bulunan maddelerin iç tutarlılığının, homojenliğinin ölçütüdür. Böylece ölçekte bulunan maddelerin birbiriyle tutarlı ve aynı özelliğin öğelerini yordayan maddelerden oluştuğu söylenebilir (Aker vd., 2005,55; Büyüköztürk, 2010,171). Analizler sonucunda ABSÖ' nün iç tutarlılık güvenilirliği için hesaplanan Cronbach- Alpha değeri .85 olarak hesaplanmıştır. Kalaycı (2008, 405) Cronbach Alfa değeri 0.80 ile 1.00 arasında olan ölçeklerin yüksek derecede güvenilir olduğunu belirtmektedir. Öte yandan bazı güvenilirlik katsayılarının ölçme aracının kapsam geçerliği hakkında önemli bir kanıt oluşturabileceği, örneğin tek boyutlu bir ölçme aracının iç tutarlılık katsayısının yüksek çıkmasının kapsamdaki maddelerin aynı davranış alanını ölçtüğüne dolaylı bir kanıt oluşturabileceği belirtilmektedir (Erkuş, 2003'ten aktaran Aker vd.,2005,57). Bu çalışmada kapsam geçerliği için uzman görüşüne başvurulmuş olmakla birlikte, alan yazında vurgulandığı gibi elde edilen iç tutarlılık katsayısının aynı zamanda kapsam geçerliği için de dolaylı bir kanıt oluşturduğu söylenebilir. Bir ölçeğin iki yarıya bölünmesi yöntemi ile elde edilen eşdeğer iki yarı güvenilirliği olarak adlandırılan (Bruning vd., 1993,273) Spearman Brown iki yarı test güvenilirliği ise .82 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik analizleri sonucunda elde edilen değerler ABSÖ' nün güvenilir bir ölçek olduğu biçiminde yorumlanabilir.

Test içindeki maddelerin belirli bir niteliği ölçüp ölçmediğini ayırt etmede yararlanılan yaklaşımlardan birisi olan maddelerin "ayırt etme gücünün" analiz edilmesi tekniği, test içindeki her bir maddenin toplam puanla olan korelasyonu bulunarak incelenmektedir. Eğer bir maddenin toplam puanla korelasyonu düşük ise, bu o maddenin testteki diğer maddelerden farklı bir niteliği ölçtüğünü gösterir ve güvenilirliği düşürücü bir etki yapacağı için testten çıkarılması gerekmektedir (Özgüven,1994,97). Madde toplam korelasyonunun pozitif ve yüksek olması ise, maddelerin benzer davranışları örneklediğini gösterir ve testin iç tutarlılığının yüksek olduğunun bir göstergesidir. Genel olarak madde toplam korelasyonu .30 daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği söylenebilir (Büyüköztürk, 2010,171). Analiz sonuçlarına göre ABSÖ' nün madde toplam korelasyonu değerleri .34 ile .58 arasında değişmektedir ve bu değerlere dayanarak anne baba stresini ölçme konusunda bireyleri ayırt edici olduğu söylenebilir. Nitekim ölçekte yer alan maddeler incelendiğinde, anne babaların görev ve sorumluluklarını nasıl algıladıkları ve çocuklarının davranışlarını nasıl değerlendirdiklerine ilişkin ifadelerin yer aldığı görülmektedir. İlgili alan yazında bu etkenlerin anne babaların stres düzeyini yükseltebileceğine ilişkin bilgiler yer almaktadır (Gülaldı,2010,9; Hortaçsu, 1997, 70; Lauth vd., 2010, 25)

Madde analizi sonuçlarına göre ise elde edilen t değerlerinin anlamlı olduğu ($p<.001$) görülmektedir Büyüköztürk (2010,172) de belirttiği gibi madde analizinde özellikle büyük gruplarda küçük farkların anlamlı çıkma olasılığının yüksek olması nedeniyle anlamlılık düzeyi için tutucu olunması gerekmektedir. Bu nedenle anlamlılık düzeyi $p<.001$ olarak belirlenmiştir. Elde edilen sonuç testin iç tutarlılığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak ölçekteki maddelerin geçerliklerinin yüksek olduğu, anne baba stresini ölçmeye yönelik maddeler olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada alan yazındaki çalışmalar da incelenerek, geçerli, güvenilir ve kullanışlı bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular

doğrultusunda ABSÖ' nün günlük yaşamda anne baba çocuk ilişkisinde anne babaların stres düzeylerini ölçmek için kullanılabilir bir ölçek olduğu, araştırmalarda kullanılabilmek için gerekli psikometrik özellikleri taşıdığı söylenebilir. Bununla birlikte araştırmacının bazı sınırlılıklarının da bulunduğunu belirtmekte yarar vardır. Öncelikle anne baba stresi kavramının bu ölçekle sınırlandırılmayacak kadar çok boyutlu bir kavram olduğu söylenebilir. Araştırmacının çalışma grubu Kars il merkezinde yer alan sekiz ilköğretim okulunda öğrenim gören öğrencilerin anne babalarından oluşmaktadır. Ölçek çalışmalarının sadece ilköğretim öğrencilerinin anne babaları ile yürütülmüş olması da bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Daha geniş bir örneklem grubu seçilerek ve ölçeğin kapsamı genişletilerek farklı yaş gruplarında çocukları olan anne babalarla geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılması önerilebilir.

Anne Baba Stres Ölçeği davranış problemi olan çocukların anne babalarına yönelik olarak hazırlanmamış olmakla birlikte bu grupta yer alan anne babaların stres düzeylerini belirlemek için de kullanılabilir olduğu düşünülmektedir. Zira ölçekte yer alan maddeler incelendiğinde problemlili çocukları olan anne babaların da yaşayabileceği duygu ve düşünceleri içeren ifadelerin yer aldığı söylenebilir. Bununla birlikte bu gruptaki anne babalar için geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılması önerilmektedir. Her ne kadar ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ilköğretim dönemi ile sınırlandırılmış olsa da ölçeğin okul öncesi dönemde çocukları olan anne babaların stres düzeylerini ölçmek için kullanılabilir olduğu düşünülmektedir. Daha sonraki çalışmalarda bu grup için de psikometrik özellikleri araştırılabilir.

Kaynakça

- ABİDİN, R. R. (1992). "The determinants of parenting behavior." *Journal of Clinical Child Psychology*, 21 (4) 407-412.
- AKER, S., DÜNDAR, C. ve PEKŞEN, Y. (2005). "Ölçme Araçlarındaki İki Yaşamsal Kavram: Geçerlik Ve Güvenirlik." *OMÜ Tıp Dergisi*, 22 (1), 50-60.
- ALTUN, S. A. ve BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2011). "Değişim Eğilimleri Ölçeğinin Geliştirilmesi." *Kalem Uluslar arası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1),73-90.
- ARKAN, B. ve ÜSTÜN, B. (2010). "Ebeveyn Eğitim Programlarını Değerlendirme Rehberi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3(2), 102-107.
- BELSKY, J. (1984). "The determinants of parenting: A process model." *Child Development*, 55 (1), 83-96.
- BERRY, J. O. ve JONES, W. H. (1995). "Parental Stress Scale. Initial Psychometric Evidence." *Journal of Social and Personal Relationships*, 12, 463-472.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2002). "Faktör Analizi. Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı." *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32,470-483.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Pegem Yayınları, Ankara.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., ÇAKMAK, E. K., AKGÜN, Ö. E., KARADENİZ, Ş. ve DEMİREL, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Yayınları, Ankara.
- BRUNING, J. L. ve KINTZ, B. L. (1993). *İstatistik* (Çev. Ali Dönmez). Gündoğan Yayınları, Ankara.
- CİNA, A. ve BODENMANN, G. (2009). „Zusammenhang zwischen Stress der Eltern und kindlichem Problemverhalten.“ *Kindheit und Entwicklung*, 18 (1), 39-48.

- ÇOKLUK, Ö., ŞEKERCİOĞLU, G. ve BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2010). **Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik. SPSS ve LISREL Uygulamaları**. Pegem Yayınları, Ankara.
- DEATER-DECKARD, K. (1998). "Parenting Stress and Child adjustment: some Old Hypotheses and New Questions." **Clinical Psychology: Science and Practice**, 5 (3), 314-332.
- DEMİRKAYA, S. K. ve ABALI, O. (2012). "Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Okul Öncesi Dönem Davranış Sorunları İle İlişkisi." **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, 13, 67-74.
- FRANKE, G. H., JAGLA, M., SALEWSKI, C. ve JÄGER, S. (2007). „Psychologisch-diagnostische Verfahren zur Erfassung von Stress und Krankheitsbewältigung im deutschsprachigen Raum.“ **Zeitschrift für Medizinische Psychologie**, 16, 41-55.
- GABRIEL, B. ve BODENMANN, G. (2006a). "Elterliche Kompetenzen und Erziehungskonflikte." **Kindheit und Entwicklung**, 15 (1), 9-18.
- GABRIEL, B. ve BODENMANN, G. (2006b). „Stress und Coping bei Paaren mit einem Verhaltensauffälligkeiten Kind.“ **Zeitschrift für Klinische Psychologie und Psychotherapie**, 35 (1) 59-64.
- GÜLALDI, Demet (2010). **Erken Çocuklukta Serebral Palsili ve Otistik Çocuk Annelerinin Ebeveyn Stres Düzeylerinin Yaşam Doyumları ile İlişkinin İncelenmesi**, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- HORTAÇSU, N. (1997). **İnsan İlişkileri**. İmge Yayınları, Ankara.
- HORTAÇSU, N. (2003). **Çocuklukta İlişkiler**. İmge Yayınları, Ankara.
- KALAYCI, Ş. (2008). **SPSS uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**. Asil Yayınları, Ankara.
- KANER, S. (2001). "Aile Stresini Değerlendirme Ölçeği (The Questionnaire on Resource and Stress-F) Faktör Yapısı, Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışmaları." **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 34 (1), 1-10.
- KAPÇI, E. G. ve HAMAMCI, Z. (2010). "Aile İşlevi İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki: Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Rolü." **Klinik Psikiyatri**, 13, 127-136.
- LAUTH, G. W. ve HEUBECK, B. (2010). **Sosyal Davranış Problemi Olan Çocukların Anne Babalarına Yönelik Anne Baba Eğitimi Programı** (Çev: S. Kaymak Özmen). Kök yayınları, Ankara.
- MERT, E., HALLIOĞLU, O. ve ÇAMDEVİREN, H. A. (2008). "Turkish Version of the Parenting Stress Index Short Form: A Psychometric Study." **Journal of Medical Sciences**, 28, 291-296.
- NAZLI, S. (2003). **Aile Danışmanlığı**. Anı Yayınları, Ankara:
- ÖZGÜVEN, İ. E. (1994). **Psikolojik Testler**. Yeni Doğu Matbaası, Ankara.
- PETERMANN, U. ve PETERMANN, F. (2006). „Erziehungskompetenz.“ **Kindheit und Entwicklung**, 15 (1), 1-8.
- RODGERS, A. Y. (1998). "Multiple Sources of Stress and Parenting Behavior." **Children and Youth Services Review**, 20 (6), 525-546.
- SALTALI, N. D. ve ARSLAN, E. (2012). "Ebeveyn Tutumlarının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Sosyal Yetkinlik Ve İçe Dönüklük Davranışını Yordaması." **İlköğretim Online**, 11(3), 729-737.
- SÜMER, N. (2000). „Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar.“ **Türk Psikoloji Yazıları**, 3 (6), 49-74.
- ŞİMŞEK, Ö. F. (2007). **Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş. Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları**. Ekinoks Yayınları, Ankara.
- TAVŞANCIL, E. (2002). **Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi**. Nobel Yayınları, Ankara.
- WEBSTER-STRATTON, C. (1990). "Stress: A Potential Disruptor of Parent Perceptions and Family Interactions." **Journal of Clinical Child Psychology**, 19 (4), 302-312.

Ek 1.

ANNE BABA STRES ÖLÇEĞİ		Her zaman	Sık sık	Bazen	Hiçbir zaman
	Sevgili Anne Babalar Aşağıda sizlerin anne babalığa ilişkin duygu ve düşünceleriniz ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Lütfen aşağıdaki her ifadeyi okuyunuz ve size en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz. Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız. Teşekkürler.				
1.	Çocuğumu mutlu etmek benim için çok zor.				
2.	Çocuğumun bakımı ile ilgili sorumluluklarım beni öyle yoruyor ki başka bir şey yapmaya isteğim olmuyor.				
3.	Anne/ Baba olmanın zor olduğunu düşünüyorum.				
4.	Çocuğumun bazı şeyleri beni kızdırmak için yaptığını düşünüyorum.				
5.	Çocuk sahibi olduğumdan beri kendime zaman ayıramıyorum.				
6.	Anne/Baba olduğumdan beri kendimi daha yaşlı hissediyorum.				
7.	Çocuğum bir hata yaptığında bundan kendimi sorumlu tutuyorum.				
8.	Çocuğuma kızdığım da davranışlarımı kontrol etmekte zorlanıyorum.				
9.	Anne/Babalığa ilişkin sorumluluklarım beni psikolojik açıdan zorluyor.				
10.	Çocuğumun diğer çocuklara göre daha zor bir çocuk olduğunu düşünüyorum.				
11.	Hayal ettiğim gibi bir anne/baba olamadığımı düşünüyorum.				
12.	Çocuğumun istekleri karşısında tutarsız davranabiliyorum.				
13.	Çocuğumun ihtiyaçlarını yeterince karşılayamadığımı hissediyorum.				
14.	Hayatımdaki en temel stres kaynağı, çocuk sahibi olmaktır.				
15.	Çocuğumu eğitmek konusunda kendimi yetersiz buluyorum.				
16.	Başarısız bir anne/baba olduğumu düşünüyorum.				

PARENT STRESS SCALE DEVELOPMENT

Suna KAYMAK ÖZMEN*

Ahmet ÖZMEN**

Abstract

In this study, it was aimed to develop an evaluating scale to measure the stress of parents derived from the relations between them and their children in their daily lives. For this purpose, firstly an item pool of Parent Stress Scale (ABSO) was composed. This scale was applied to 438 father and mother having children continuing to be educated in primary schools. 294 (%67.1) of the participants were mother and 144 (%32.9) were father. For the validity studying of ABSO, the test structural validity was studying on. At the end of explanatory factor analysis, a one factor scale was carried out including 16 items and explaining %32.20 of the variance. At the end of reevaluation of the confirmative factor analysis of one factoring structure the criteria data showing the harmony of model and data were ($X^2=252.98$) (N=438, sd=104, p=.000), ($X^2/sd=252.98/104=2.43$), (RMSEA=0.05), (RMR=0.03), (RMS=0.04, GFI= 0.93), (AGFI=0.91) ve (CFI=0.91).

The Cronbach Alpha value to evaluate the inner consistency of ABSO was .85 and Spearman Brown Split-half reliability was 0.82. The item total correlation for all items of the scale ranged from .34 to .58. It was found out after the item analysis that the t value was significant according to (p<.001). As a result it can be said that ABSO had efficient psychometric properties to be used for some other researches.

Key Words: Parent, Stress, Primary Education, Children

* Assistant Prof. Dr; Kafkas University, Faculty Of Education, Department of Educational Sciences, KARS

** Assistant Prof. Dr; Kafkas University, Faculty Of Education, Department of Educational Sciences, KARS